

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 10, Αρ. 1B (2019)

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
10^ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΟΙΚΤΗ
& ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΑΘΗΝΑ, 22 – 24 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2019

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ISBN 978-618-5335-06-9

Διαμορφώνοντας από Κοινού
το Μέλλον της Εκπαίδευσης

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΑΝΟΙΚΤΗΣ & ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΟΜΟΣ 1, ΜΕΡΟΣ Β

Πρόβα Συμφωνικής Ορχήστρας: Διδακτικό
Σενάριο για το Μάθημα της Μουσικής

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΑ ΣΠΥΡΙΑΔΟΥ

doi: [10.12681/icodl.2323](https://doi.org/10.12681/icodl.2323)

Πρόβα Συμφωνικής Ορχήστρας: Διδακτικό Σενάριο για το Μάθημα της Μουσικής

Symphony Orchestra Rehearsal: A Teaching Scenario for Music Lessons

Σπυριάδου Κωνσταντία

Εκπαιδευτικός Μουσικής (ΠΕ79.01) και Οικονομίας (ΠΕ80)

Διδάκτωρ Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

schdia81@gmail.com

Abstract

This article describes a teaching scenario for music lessons and specifically for ‘Symphony Orchestra Rehearsal’ and is aimed at students of the 5th Grade of primary school. It is compatible with the curriculum and cross-curricular framework, involving music lessons with the Greek language and visual arts lessons, using ICT for listening to musical instruments (Photodentro, Emmeleia), searching information, image, and sound (internet), filling in electronic worksheets (google docs), creating conceptual maps (cmap) and presentations (PowerPoint) and lastly evaluating the course (google form). The music lesson is an autonomous cognitive subject that catalytically contributes to the pluralistic development of students through their contact with art and culture. In this regard, music lessons need to be upgraded, as they do not only serve school celebrations, and thus education policy-makers should deal with this major pedagogical issue.

Keywords: Teaching Scenario, ICT, Music, Cross-Curricular Approach, Education Policy

Περίληψη

Το παρόν διδακτικό σενάριο περιγράφει την «Πρόβα της Συμφωνική Ορχήστρας» και απευθύνεται σε μαθητές/ες της Ε τάξης του Δημοτικού Σχολείου. Είναι συμβατό με τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) και το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.), διότι εμπλέκει το μάθημα της μουσικής, με τη γλώσσα και τα εικαστικά, αξιοποιώντας τις ΤΠΕ για την ακρόαση μουσικών οργάνων (Φωτόδεντρο, Εμμέλεια), την αναζήτηση πληροφοριών, εικόνας και ήχου (διαδίκτυο), τη συμπλήρωση φύλλων εργασίας (google docs), τη διαμόρφωση εννοιολογικού χάρτη (cmap) και παρουσίασης (PowerPoint) και τέλος για την αξιολόγηση του μαθήματος (google form). Το μάθημα της μουσικής είναι ένα αυτόνομο γνωστικό αντικείμενο που συμβάλλει καταλυτικά στην πολύπλευρη ανάπτυξη των μαθητών/ιών μέσω της επαφής τους με την τέχνη και τον πολιτισμό. Υπό αυτό το πρίσμα, χρειάζεται να αναβαθμιστεί προκειμένου να μην συνδέεται μόνο με τη στεία διεκπεραίωση των σχολικών εορτών και αυτό είναι ένα μείζον παιδαγωγικό ζήτημα με το οποίο θα πρέπει να ασχοληθούν οι φορείς της Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Λέξεις-κλειδιά: Διδακτικό Σενάριο, ΤΠΕ, Μουσική, Διαθεματική Προσέγγιση, Εκπαιδευτική Πολιτική

1. Εισαγωγή

Το παρόν άρθρο περιγράφει ένα διδακτικό σενάριο για το μάθημα της μουσικής, αξιοποιώντας τις Νέες Τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση (Garrison & Anderson, 2003; Gunawardena & McIsaac, 2004; Lionarakis, 2003), καθώς θεωρούνται μέσο για τη βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Κόμης, 2004; Μπαλαρούρας & Σκιαδέλλη, 2005; Ράπτης & Ράπτη, 2013; Φωτόπουλος & Σάλτας, 2017).

Η διαμόρφωση πολλών διδακτικών σεναρίων -σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα- που αξιοποιούν τις Νέες Τεχνολογίες (Αγγελόπουλος, 2014; Δαλιανούδη, 2015; Ζαφειριάδου, 2018; Θεοδωράκη, 2017; Κελεπούρη, & Χοντολίδου, 2012; Μπακόλα, 2014; Μπαντικός & Αλεξανδρίδου, 2017; Μπιτσάκης, 2014; Σαμσάρη, Σιομπότη, & Σαμσάρη, 2017; Σπυριάδου, 2017α; Σπυριάδου, Θεοδωράκη, & Χίζαρης, 2018), επιβεβαιώνει ότι οι ΤΠΕ αποτελούν ένα καινοτόμο και διαδραστικό εργαλείο που συμβάλλει στην εναρμόνιση του σχολείου με τη σύγχρονη εποχή (Κόμης, ό.π.; Σοφός & Σωτηρίου, 2012).

2. Σύντομο Θεωρητικό-Παιδαγωγικό Πλαίσιο

Το εν λόγω διδακτικό σενάριο αξιοποιεί τη θεωρία της «Διερευνητικής ή Ανακαλυπτικής Μάθησης» που πρεσβεύει ότι ο/η μαθητής μπορεί να κατανοήσει τις επιστημονικές αρχές που διέπουν ένα γνωστικό αντικείμενο και ως εκ τούτου να ανακαλύψει τη γνώση (Bruner, 1961, 1966). Μέσω της προτεινόμενης εκπαιδευτικής διαδικασίας οι μαθητές/ες θα έρθουν σε επαφή με μουσικές έννοιες που θα αποτελέσουν το κατάλληλο γνωστικό υπόβαθρο για μια μελλοντική εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς με βάση το σπειροειδές αναλυτικό πρόγραμμα η εσωτερίκευση των διδασκόμενων εννοιών μπορεί να πραγματοποιηθεί σε ξεχωριστά επίπεδα και ηλικίες (Shunk, 2010; Takaya, 2008).

Αυτό επιβεβαιώνεται από το ότι οι μαθητές/ες διδάσκονται τα μουσικά όργανα της συμφωνικής ορχήστρας σε διάφορες τάξεις και συγκεκριμένα στη Γ και Δ τάξη του δημοτικού (βιβλίο μαθητή της Γ-Δ τάξης δημοτικού, 2^η και 18^η ενότητα), στην Ε τάξη του δημοτικού (βιβλίο μαθητή Ε τάξης δημοτικού, 10^η ενότητα), στην ΣΤ τάξη του δημοτικού (βιβλίο μαθητή ΣΤ τάξης δημοτικού, 5^η ενότητα) και στην Α Γυμνασίου (βιβλίο μαθητή Α Γυμνασίου, Α.4. ενότητα).

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ (Καραμηνάς, 2011; Χαραλάμπους, 2000) και της συνεργατικής μάθησης (Dyson, Colby, & Barratt, 2016; Κογκούλης, 2011; Ματσαγγούρας, 2008; Ποζίδης, Μανούσου, & Κουτσούμπα, 2015; Sharan, 2015; Slavin, 2015; Varvarigou, 2016), καθώς και ο γόνιμος συνδυασμός διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων (Καλδή & Κόνσολας, 2016), εμπλουτίζουν την εκπαιδευτική διαδικασία, επιβεβαιώνοντας ότι τα διδακτικά σενάρια αποτελούν πρωτοποριακές και συνάμα ευπροσάρμοστες διδακτικές προτάσεις (Σπυριάδου και συν., 2018).

3. Περιγραφή του Διδακτικού Σεναρίου

3.1. Γνωστικό Αντικείμενο: Μουσική

Τάξη: Ε' Δημοτικού, «Πρόβα Συμφωνικής Ορχήστρας», Βιβλίο Μαθητή Μουσικής Ε' Τάξη Δημοτικού, 10^η ενότητα (σελ. 23-25)

3.2. Σκοπός και Στόχοι

Σκοπός: Να γνωρίσουν οι μαθητές/ες την Συμφωνική Ορχήστρα.

Στόχοι ως προς το γνωστικό αντικείμενο (Καλλιέργεια Κλασικού Γραμματισμού)

1. Να μπορούν οι μαθητές/ες να κατηγοριοποιούν τα μουσικά όργανα της συμφωνικής ορχήστρας.

2. Να μπορούν οι μαθητές/ες να αναγνωρίσουν το ηχόχρωμα (σε ένα μουσικό κομμάτι) και τη μορφή των μουσικών οργάνων (σε εικόνα) της συμφωνικής ορχήστρας.
3. Να δουν πίνακες ζωγραφικής για τα μουσικά όργανα και τη συμφωνική ορχήστρα.
4. Να δημιουργήσουν εννοιολογικό χάρτη με τα όργανα.
5. Να ακούσουν οργανική-συμφωνική μουσική και φωνητική μουσική (όπερα).
6. Να μάθουν τη διαφορά οργανικής και φωνητικής μουσικής.
7. Να μάθουν τη διάταξη των οργάνων της συμφωνικής ορχήστρας.
8. Να μάθουν το ρόλο του μαέστρου στη συμφωνική ορχήστρα.
9. Να γνωρίσουν διάσημους μαέστρους.

Στόχοι ως προς τις ΤΠΕ (Καλλιέργεια Ψηφιακού Γραμματισμού)

1. Να κατανοήσουν ότι οι ΤΠΕ δεν χρησιμοποιούνται μόνο για διασκέδαση, ψυχαγωγία και επικοινωνία (π.χ. Social Media), αλλά και για εκπαιδευτικούς σκοπούς.
2. Να διερευνήσουν στο διαδίκτυο ψηφιακό υλικό πέραν από αυτό που τους δόθηκε από την εκπαιδευτικό.
3. Να χρησιμοποιήσουν τα Google doc, Google form, Cmap, PowerPoint και το μουσικό λογισμικό Εμμέλεια για να ακούσουν μουσική, να συμπληρώσουν ασκήσεις και να δημιουργήσουν.

Στόχοι ως προς την Εφαρμοζόμενη Μαθησιακή Διαδικασία (Καλλιέργεια Συνεργασίας και Συνεργατικής Αναζήτησης της Γνώσης)

Να συνεργαστούν οι μαθητές/ες ανά ομάδες, καθώς η *Συνεργατική Μάθηση* αναπτύσσει τις κοινωνικές τους δεξιότητες, εξαιτίας της αλληλεπίδρασης, ενώ συμβάλλει στην αναδόμηση του ρόλου του/της εκπαιδευτικού, που καθίσταται αρωγός, συντονιστής/α, εμπνευστής/α και καθοδηγητής/α της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Είναι, ακόμη, σημαντικό να συνεργαστούν οι μαθητές/ες για να παρουσιάσουν την εργασία τους σε σχολική εκδήλωση στο τέλος της χρονιάς.

3.3. Διδακτικές Παρεμβάσεις

1^η Διδακτική Παρέμβαση (μία διδακτική ώρα)

Η πρώτη διδακτική παρέμβαση έχει περισσότερο καθοδηγητικό χαρακτήρα, επειδή χρειάζεται όλοι/ες οι μαθητές/ες να εσωτερικεύσουν τις απαραίτητες έννοιες για τα μουσικά όργανα για να προχωρήσουμε στις επόμενες διδακτικές παρεμβάσεις που ενισχύουν την αυτενέργεια και πρωτοβουλία τους. Αρχικά, οι μαθητές/ες βλέπουν σε video το 1^ο μέρος της [5^{ης} συμφωνίας](#) του Beethoven για να μεταβούν στην 1^η άσκηση του φύλλου εργασίας στην οποία ζητείται να γράψουν τις 3 κατηγορίες μουσικών οργάνων και κάποια όργανα συμφωνικής ορχήστρας που ανήκουν σε αυτές, προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσο θυμούνται αυτά που διδάχθηκαν σε άλλες τάξεις.

Εν συνέχεια, θα παρουσιαστούν τα όργανα της συμφωνικής ορχήστρας ανά κατηγορίες μέσα από το [Φωτόδεντρο](#) (Οδηγός Ορχήστρας) για να συνδυάσουν τον ήχο με την εικόνα κάθε οργάνου. Αφού γίνει η ανάλογη συζήτηση οι μαθητές/ες καλούνται να συμπληρώσουν ανά ομάδες τη 2^η άσκηση του φύλλου εργασίας στην οποία θα πρέπει να γράψουν σε κάθε εικόνα, που έχει υπερσύνδεσμο, την κατηγορία, την ονομασία και τον τρόπο παραγωγής ήχου για κάθε όργανο.

Φύλλο Εργασίας 1^{ης} Διδακτικής Παρέμβασης

<https://docs.google.com/document/d/1tqukGKuvMob4YENuQWgOEo4ZBpEleAjCNjkdG53ZCBc/edit>

2η Διδακτική Παρέμβαση (μία διδακτική ώρα)

Αφού γίνει η απαραίτητη επανάληψη (προφορικά) για όσα ειπώθηκαν στην προηγούμενη διδακτική παρέμβαση, καθώς το μάθημα της μουσικής είναι μονόωρο, ο/η εκπαιδευτικός της μουσικής ζητεί από τους/τις μαθητές/ες να μεταβούν στο [Μουσικό Χωριό-Εμμέλεια](#) (1^η άσκηση) για να ακούσουν τα μουσικά όργανα και να διαβάσουν περαιτέρω πληροφορίες με παιγνιώδη τρόπο. Σε αυτό το στάδιο θα γίνει, επίσης, ο διαχωρισμός των κρουστών οργάνων σε μεμβρανόφωνα και ιδιόφωνα προκειμένου να κατανοήσουν οι μαθητές τις ιδιαιτερότητες της κάθε κατηγορίας. Η παρούσα διδακτική παρέμβαση ολοκληρώνεται με την 2^η άσκηση του φύλλου εργασίας, όπου θα ακούσουν τα παρακάτω όργανα και θα γράψουν σε πίνακα σε google doc την κατηγορία και ονομασία τους (έλεγχος μουσικών ακουστικών δυνατοτήτων).

1. [Βιολί](#)
2. [Κλαρινέτο](#)
3. [Βιολοντσέλο](#)
4. [Τρομπέτα](#)
5. [Συμφωνικά Τύμπανα και Ταμπούρο](#)
6. [Φαγκότο](#)
7. [Φλάουτο](#)
8. [Κοντραμπάσο](#)
9. [Αρπα](#)
10. [Πιατίνα](#)

Φύλλο Εργασίας 2^{ης} Διδακτικής Παρέμβασης:

<https://docs.google.com/document/d/1o2NgrcEo0jfvANpir1GRKrtSctrbmEsi9LyrhkNGJvY/edit>

3^η Διδακτική Παρέμβαση (μία διδακτική ώρα)

Σε αυτή την διδακτική παρέμβαση επιχειρείται η σύνδεση της μουσικής με τα εικαστικά και ως εκ τούτου αφορμή θα αποτελέσει η παρουσίαση ενός slide share με τον τίτλο [«Η Μουσική σε Πίνακες Ζωγραφικής»](#), που εμπεριέχει πίνακες σημαντικών ζωγράφων για τα μουσικά όργανα. Μετά την ανάλογη συζήτηση ζητείται από τα παιδιά να επιλέξουν δύο πίνακες (από τους 16) και να τους συγκρίνουν (1^η άσκηση), αναφέροντας (παραγωγή γραπτού λόγου) τα εικονιζόμενα όργανα, τα χρησιμοποιούμενα χρώματα και τα συναισθήματα που τους δημιουργεί ο κάθε πίνακας και στη συνέχεια να παρουσιάσουν αυτά που έγραψαν στην ολομέλεια της τάξης. Αφού ολοκληρωθεί η δραστηριότητα και η παρουσίασή της, οι μαθητές/ες μεταβαίνουν στη 2^η άσκηση, στην οποία ζητείται να βρουν από το διαδίκτυο πίνακες για τα μουσικά όργανα ή/και τη συμφωνική ορχήστρα, να τοποθετήσουν τις εικόνες με υπερσύνδεσμο και να γράψουν το ονοματεπώνυμο του/της δημιουργού. Σε αυτό το σημείο θα χρειαστεί να γίνει μια εμβόλιμη δραστηριότητα για να εξηγήσει ο/η εκπαιδευτικός στους/στις μαθητές/ες τον τρόπο με τον οποίο θα βάλουν υπερσύνδεσμο στις εικόνες.

Φύλλο Εργασίας 3^{ης} Διδακτικής Παρέμβασης

<https://docs.google.com/document/d/14LtbJmthWdXMxkCPVQL1DzrHLLk0OCMVv1UoiSUus2o/edit>

4^η Διδακτική Παρέμβαση (μία διδακτική ώρα)

Σε αυτή τη διδακτική παρέμβαση καλούνται οι μαθητές να διαμορφώσουν ανά ομάδες εννοιολογικό χάρτη για τα μουσικά όργανα της συμφωνικής ορχήστρας (1^η άσκηση). Ειδικότερα, θα ανατεθεί σε κάθε ομάδα μία κατηγορία οργάνων (έγχορδα, πνευστά, μεμβρανόφωνα κρουστά, ιδιόφωνα κρουστά), καθώς θα ζητηθεί να δημιουργήσουν

SECTION B: applications, experiences, good practices, descriptions and outlines, educational activities, issues for dialog and discussion

ενοσιολογικό χάρτη στο <https://cmap.ihmc.us/> που θα περιλαμβάνει: τα όργανα της κατηγορίας, εικόνες για αυτά, λίγα λόγια για κάθε όργανο (π.χ. για το βιολί ότι έχει 4 χορδές, παίζεται με δοξάρι και είναι το οξύφωνο όργανο της οικογένειας). Οι χάρτες θα τοποθετηθούν με τη μορφή εικόνας στο φύλλο εργασίας (google doc) και θα παρουσιαστούν στην ολομέλεια της τάξης.

Φύλλο Εργασίας 4^{ης} Διδακτικής Παρέμβασης

<https://docs.google.com/document/d/1JixiyIGmG1ylxODGAKqwH0NdgogDv0RNnDcLTCAlv10/edit>

5^η Διδακτική Παρέμβαση (μία διδακτική ώρα)

Η διδακτική αυτή παρέμβαση ξεκινά με τέσσερα video και συγκεκριμένα: 1) το [Radetzky March](#) του συνθέτη Johann Strauss με τον μαέστρο Franz Welser-Möst (οργανική μουσική), 2) την [40^η Συμφωνία του Mozart](#) με μαέστρο τον Leonard Bernstein (οργανική μουσική), 3) την άρια [O mio babbino caro](#) (Maria Callas) από την όπερα Gianni Schicchi του συνθέτη Giacomo Puccini με μαέστρο τον Georges Prêtre (φωνητική μουσική) και 4) την καντάτα [Carmina Burana \(O Fortuna\)](#) του συνθέτη Carl Orff με τον μαέστρο Βλαδίμηρο Συμεωνίδη (φωνητική μουσική).

Βάσει αυτών των videos θα γίνει συζήτηση για τις διαφορές της οργανικής και φωνητικής μουσικής και στη συνέχεια θα ζητηθεί από τους/τις μαθητές/ες να πουν ποιος είναι κατά τη γνώμη τους ο ρόλος του μαέστρου της συμφωνικής ορχήστρας και αν παρατήρησαν την διάταξη των οργάνων. Στη συνέχεια θα κληθούν να βρουν στο διαδίκτυο την τυπική διάταξη της συμφωνικής ορχήστρας (1^η άσκηση φύλλου εργασίας) και να σχολιάσουν γιατί θα πρέπει τα όργανα να τοποθετούνται κατά αυτόν τον τρόπο (παραγωγή γραπτού λόγου).

Αφού γίνει η παρουσίαση των εικόνων που βρήκαν οι ομάδες και συζητηθεί η σημασία της τυπικής διάταξης των οργάνων θα ακολουθήσει η 2^η άσκηση, όπου οι μαθητές/ες καλούνται να βρουν σημαντικούς μαέστρους και να παραθέσουν υπερσυνδέσμους από videos στα οποία διευθύνουν, αναφέροντας τον τίτλο του έργου, το/τους δημιουργό/ους (π.χ. αν είναι όπερα) και το είδος της μουσικής (οργανική-φωνητική).

Φύλλο Εργασίας 5^{ης} Διδακτικής Παρέμβασης

https://docs.google.com/document/d/1LrRQ5n2PW1_GYRm-r_UoLnCsEO57rK00nARPY7yiBiM/edit

6^η-7^η Διδακτική Παρέμβαση (δύο διδακτικές ώρες)

Στις δύο τελευταίες διδακτικές παρεμβάσεις οι μαθητές/ες καλούνται (1^η άσκηση) να δημιουργήσουν ανά ομάδες μια παρουσίαση (power point) για τέσσερις σημαντικούς μαέστρους και συγκεκριμένα για το Δημήτρη Μητρόπουλο (1^η ομάδα), τον Χέρμπερτ φον Κάραγιαν (2^η ομάδα), τον Τούλιο Σέραφιν (3^η ομάδα) και τον Αρτούρο Τοσκανίνι (4^η ομάδα). Οι παρουσιάσεις θα περιλαμβάνουν πληροφορίες και εικόνες από τη ζωή και την καλλιτεχνική πορεία των διευθυντών ορχήστρας, σημαντικές συνεργασίες τους με μουσικούς, τραγουδιστές, σκηνοθέτες και ανθρώπους της τέχνης, αλλά και υπερσυνδέσμους από videos που διευθύνουν.

Φύλλα Εργασίας 6^{ης}-7^{ης} Διδακτικής Παρέμβασης:

1^η Ομάδα (Δημήτρης Μητρόπουλος):

<https://docs.google.com/document/d/1eOCKuB8du9IjjTqEPOI7F8PdrzDPo6-Xw7d7vDyH4Sk/edit>

2^η Ομάδα (Χέρμπερτ φον Κάραγιαν):

https://docs.google.com/document/d/1TaR6RKfEo-lwF6JZUc6OhndSNaNP9NO_11H0IHxuoPQ/edit

3^η Ομάδα (Τούλιο Σέραφιν):

https://docs.google.com/document/d/1_0z8H6t0CPkZbkFvvtfEaDA46RD0ehgYxT0J5QPAY8Y/edit

4η Ομάδα (Αρτούρο Τοσκανίνι):

https://docs.google.com/document/d/1d3zVENguzP0droTfx82bNsz-08EbOWzHKxJaW_qooac/edit

3.4. Πρόσθετες Δραστηριότητες

Στο τέλος οι μαθητές/ες καλούνται να συμπληρώσουν ένα φύλλο αυτοαξιολόγησης προκειμένου να καταγραφούν οι εντυπώσεις τους για το μάθημα, την εκπαιδευτική διαδικασία, τη συνεργασία τους με άλλους/ες μαθητές/ες, τη χρήση του Η/Υ και τις προσδοκίες τους (κλειστές και ανοιχτές ερωτήσεις).

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfqWH9Vp6sZYU8FyF5KK7FxnwGZQWnzYXI_TzgGsXFPhPNLTw/viewform

4. Συμπεράσματα-Προτάσεις

Το μάθημα της μουσικής είναι μονόωρο (σε όλες τις τάξεις του δημοτικού και γυμνασίου), με αποτέλεσμα να θεωρείται ένα δευτερεύον μάθημα, ένα δευτερεύον μέρος της διαθεματικής προσέγγισης και όχι ένα αυτόνομο γνωστικό αντικείμενο που έχει το δικό του ξεχωριστό επιστημονικό υπόβαθρο (Κτενιαδάκη, 2008, σελ. 46), γεγονός που αποτυπώνεται στην έλλειψη ανάλογης υλικοτεχνικής υποδομής στα σχολεία, αλλά και στη στάση των γονέων απέναντι στη μουσική παιδεία (Μαρκέα, 2005).

Ωστόσο, το μάθημα της μουσικής ενισχύει την ανάπτυξη των πνευματικών, κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων των μαθητών (Κωνσταντινίδης & Παρισινός, 2006; Peretz & Zatorre, 2003; Σπυριάδου, 2017α), συμβάλλοντας, ακόμη, και στη διαπολιτισμική τους ευαισθητοποίηση (Σακελλαρίδης, 2008; Σπυριάδου, 2017β), καθώς έχοντας θεωρητική και πρακτική (performance) διάσταση προάγει τη βιωματική μάθηση (Σπυριάδου, 2017β, σελ. 580), η οποία βοηθά τον/την μαθητή/α να κατανοήσει σε βάθος τα πολιτισμικά, κοινωνικά, ιστορικά και οικονομικά συγκείμενα, προωθώντας την αυτογνωσία του/της (Δεδούλη, 2002, σελ. 148).

Χρειάζεται, ωστόσο, να αναφερθεί ότι εν γένει τα ειδικά μαθήματα είναι υποτιμημένα στο πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και αυτό επιβεβαιώνεται από απαντήσεις εκπαιδευτικών ειδικοτήτων σχετικά με τους εκπαιδευτικούς τους ρόλους (Σπυριάδου, 2018). Η συνεκτική Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση αποτελείται από ιεραρχημένες υποκατηγορίες εκπαιδευτικών που δομούνται βάσει διαφόρων κριτηρίων (π.χ. ιεραρχική θέση, αρχαιότητα, φύλο, αποδοχές) εκ των οποίων, όμως, κορυφαίο κριτήριο κατηγοριοποίησης και ιεράρχησης είναι η ειδικότητα λόγω της δομής του εν λόγω πεδίου (Koutouzis & Spyriadou, 2017). Αυτή η άτυπη, αλλά υπαρκτή, και σε μερικές περιπτώσεις, έντονη κατηγοριοποίηση αντανακλάται και στον τομέα της Εκπαιδευτικής Διοίκησης, καθώς οι εκπαιδευτικοί των ειδικών μαθημάτων έχουν πολλαπλά εμπόδια ως προς την ανέλιξή τους στη διοικητική ιεραρχία (Κουτούζης & Σπυριάδου, 2018; Σπυριάδου & Κουτούζης, 2017α, 2017β).

Υπό αυτό το πρίσμα, οι φορείς της Εκπαιδευτικής Πολιτικής θα πρέπει να λάβουν ανάλογα μέτρα για να αναβαθμιστεί ο παιδαγωγικός και διοικητικός ρόλος των εκπαιδευτικών ειδικοτήτων, αλλά και τα ειδικά μαθήματα. Ειδικότερα, το μάθημα της μουσικής δεν θα πρέπει να συνδέεται μονοδιάστατα με τη στείρα διεκπεραίωση των σχολικών εορτών, καθώς αυτή είναι η κυρίαρχη άποψη. Το μάθημα της μουσικής συμβάλλει καταλυτικά στην πολύπλευρη ανάπτυξη των μαθητών/ιών και στην κοινωνική ευαισθητοποίησή τους λόγω της επαφής τους με την τέχνη και τον

πολιτισμό. Συνεπώς, οι φορείς της Εκπαιδευτικής Πολιτικής θα πρέπει να διαμορφώσουν τα προγράμματα σπουδών και τις αναθέσεις μαθημάτων με βάση τα παιδαγωγικά οφέλη του κάθε μαθήματος και τις ειδικές γνώσεις που έχουν οι εκπαιδευτικοί της κάθε ειδικότητας και όχι με βάση τις υπαγορευόμενες από τις κυρίαρχες ομάδες συμφερόντων πρακτικές.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Αγγελόπουλος, Γ. (2014). *Διδακτικά Σενάρια για το Μάθημα Νεοελληνικής Γλώσσας ΣΤ Δημοτικού*. (Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Διατριβή). Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα.
- Bruner, J. S. (1961). The act of discovery. *Harvard Educational Review*, 31, 21-32.
- Bruner, J. S. (1966). *Toward a Theory of Instruction*. Cambridge, Mass.: Belkapp Press.
- Δαλιανούδη, Ε. (2015). *Ανάπτυξη Μεθοδολογίας και Ψηφιακών Διδακτικών Σεναρίων για τα Γνωστικά Αντικείμενα της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Γενικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης. Στα Γνωστικά Αντικείμενα «Μουσική Παιδεία», «Καλλιτεχνική Παιδεία/Μουσική»*. Αθήνα: ΙΕΠ. Ανακτήθηκε από <http://aesop.iep.edu.gr/sites/default/files/moysiki.pdf>
- Δεδούλη, Μ. (2002). Βιωματική Μάθηση-Δυνατότητες Αξιοποίησής της στο Πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 6, 145-159.
- Dyson, B. P., Colby, R., & Barratt, M. (2016). The Co-Construction of Cooperative Learning in Physical Education with Elementary Classroom Teachers. *Journal of Teaching in Physical Education*, 35(4), 370-380. Doi: 10.1123/jtpe.2016-0119
- Ζαφειριάδου, Ν. (2018). 'Οικοδομώντας' τη Διαπολιτισμική Ικανότητα μέσω της Αγγλικής Γλώσσας στην Εφηβική Τάξη. Στο Σ. Κιουλάνης, Α. Πασχαλίδου, Α. Παναγιωτίδου, & Α. Γεωργιάδου (Επιμ.), *Πρακτικά 2ου Διεθνούς Συνεδρίου Βιωματικής Μάθησης: «Σύγχρονες Τάσεις και Προκλήσεις στα Σύγχρονα Περιβάλλοντα Μάθησης»*, 27-29 Απριλίου 2018 (σσ. 604-614). Δράμα: Εκπαιδευτικός Κύκλος.
- Garrison, D. R., & Anderson, T. (2003). *E-Learning in the 21st century*. London: Routledge.
- Gunawardena, C. N., & McIsaac, M. S. (2004). Distance Education. In D. H. Jonassen (Ed.) *Handbook of Research on Educational Communications and Technology* (2nd ed., pp. 355-395). London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Θεοδωράκη, Μ. (2017). Η Ρύπανση του Περιβάλλοντος και Τρόποι Προστασίας του. *Πρακτικά από το 1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Διδακτικής, Παιδαγωγικής και Τεχνολογίας της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών*, 8-10 Δεκεμβρίου 2017 (σσ. 374-385). Καβάλα: ΤΕΙ Καβάλας.
- Καλδή, Σ., & Κόνσολας Μ. (2016). *Διδακτική Μέθοδος Project και Διαθεματικότητα: Θεωρία, Έρευνα και Πράξη*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Καραμηνάς, Γ. Ι. (2011). *Διδασκαλία και Μάθηση με την Αξιοποίηση του Διαδικτύου: Ο Ρόλος του Εκπαιδευτικού*. Αθήνα: Διάδραση.
- Κελεπούρη, Μ., & Χοντολίδου, Ε. (2012). *Μεθοδολογία και διαδικασίες ανάπτυξης εκπαιδευτικών σεναρίων στα Γλωσσικά μαθήματα: Μελέτη για τα Εκπαιδευτικά Σενάρια στη Διδασκαλία της Λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης Και Θρησκευμάτων. Ανακτήθηκε από http://old.greek-language.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.3_melete_senarion_logotekhnias_2.pdf
- Κογκούλης, Ι. (2011). *Η Σχολική Τάξη ως Κοινωνική Ομάδα και η Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία και Μάθηση*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Κόμης, Ι. Β. (2004). *Εισαγωγή στις Εκπαιδευτικές Εφαρμογές των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών*. Αθήνα: Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών.
- Κτενιαδάκη, Α. Α. (2008). *Το Μάθημα της Μουσικής στην Ελληνική Γενική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση Σήμερα*. (Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Διατριβή). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, Θεσσαλονίκη.
- Κωνσταντινίδης, Α., & Παρισινός, Μ. (2006). Οι Αντιλήψεις των Δασκάλων για το Μάθημα της Μουσικής Αγωγής στα Δημοτικά Σχολεία. Στο Ε. Φτιάκα, Α. Γαγάτσης, Ι. Ηλία, & Μ. Μοδέστου (Επιμ.), *Πρακτικά από το 9^ο Συνέδριο Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου*, 2-3 Ιουνίου 2006 (σσ. 979-990). Λευκωσία: Παιδαγωγική Εταιρεία Κύπρου.
- Κουτούζης, Μ., & Σπυριάδου, Κ. (2018). Στάσεις και Απόψεις των Αιρετών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για την Επιλογή Στελεχών της Εκπαίδευσης: Οι Νόμοι 3848/2010 & 4327/2015. *Επιστήμες Αγωγής*, 2, 37-61.
- Koutouzis, M., & Spyriadou, K. (2017). The Interaction between Professional and Social Identity of Greek Primary School Educators. *International Journal of Education*, 9(4), 190-209. Doi: 10.5296/ije.v9i4.12428
- Lionarakis, A. (2003). A Preliminary Framework for a Theory of Open and Distance Learning-the Evolution of its Complexity. In A. Szucs, E. Wagner, & C. Tsolakidis (Eds), *EDEN Annual Conference*

- on *The Quality Dialogue, Integrating Quality Cultures in Flexible, Distance and eLearning*, 15-18 June 2003 (pp. 42-47). Budapest: EDEN.
- Μαρκέα, Γ. Γ. (2005). Μετρώντας την ανάπτυξη της μουσικής γνώσης στους μαθητές του ελληνικού Δημοτικού σχολείου. Στο Α. Τριλιανός, & Ι. Καράμηνας (Επιμ.), *Μάθηση και Διδασκαλία στην Κοινωνία της Γνώσης* (τόμ. ΙΙ, σσ. 578-585). Αθήνα: Κέντρο Έρευνας Επιστήμης και Εκπαίδευσης.
- Ματσαγγούρας, Η. (2008). *Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία και Μάθηση: Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση για το καθημερινό μάθημα, το ολοήμερο σχολείο και για τα περιβαλλοντικά, τα πολιτιστικά και τα ευρωπαϊκής συνεργασίας προγράμματα*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Μπακόλα, Χ. (2014). Ένας πίνακας..., μια μουσική..., για κάθε εποχή. Ανακτήθηκε από http://hmathia14.ekped.gr/praktika14/ekp_senar/VoIE/VoIE_74_85.pdf
- Μπαλαρούρας, Π., & Σκιαδέλλη, Β. (2005). *Εισαγωγή στη Χρήση των Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαιδευτική Διαδικασία. Υπηρεσίες υποστήριξης-μάθησης και παραγωγής πολυμέσων*. Αθήνα: Ακαδημαϊκό Διαδίκτυο GUNet.
- Μπαντικός, Κ., & Αλεξανδρίδου, Δ. (2017). «Ηλιε μου, Ηλιε μου βασιλιά μου». Μια Πρόταση για τη Διδακτική Χρήση των Τ.Π.Ε. στο Νηπιαγωγείο. *Πρακτικά από το 1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Διδακτικής, Παιδαγωγικής και Τεχνολογίας της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών, 8-10 Δεκεμβρίου 2017* (σσ. 317-333). Καβάλα: ΤΕΙ Καβάλας.
- Μπιτσάκης, Α.Ε. (2014). Η Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνιών στο Μάθημα των Θρησκευτικών. *Έρκυνα, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών-Επιστημονικών Θεμάτων, 1*, 110-123.
- Ποζίδης, Π., Μανούσου, Ε., & Κουτσούμπα, Μ. (2015). *Η Συνεργατική Μάθηση στο Πλαίσιο της Συμπληρωματικής Εξ Αποστάσεως Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σε Δίκτυο Δημοτικών Σχολείων της Κέρκυρας*. Ανακτήθηκε από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/article/viewFile/40/32>
- Peretz, I., & Zatorre, R. J. (2003). *The Cognitive Neuroscience of Music*. Oxford: Oxford University Press.
- Ράπτης, Α., & Ράπτη, Α. (2013). *Μάθηση και Διδασκαλία στην Εποχή της Πληροφορίας* (1ος Τόμος). Αθήνα: Αθηνά.
- Σακελλαρίδης, Γ. (2008). *Διαπολιτισμική Μουσική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ατραπός.
- Σαμσάρη, Ε., Σιομπότη, Μ., & Σαμσάρης, Π. (2017). Παιδαγωγική Αξιοποίηση των ΤΠΕ σε Σχολεία Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης: Σενάριο Διδασκαλίας στο Μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας. *Πρακτικά από το 1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Διδακτικής, Παιδαγωγικής και Τεχνολογίας της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών, 8-10 Δεκεμβρίου 2017* (σσ. 136-149). Καβάλα: ΤΕΙ Καβάλας.
- Σοφός, Α., & Σωτηρίου Ι. (2012). Ψηφιακό Σχολείο: Η Περίπτωση της Ηλεκτρονικής Πλατφόρμας του Ψηφιακού Σχολείου ΥΠΔΒΜΘ. *i-Teacher, 5*(8-30). Ανακτήθηκε από http://i-teacher.gr/files/5o_teychos_i-teacher_11_2012.pdf
- Σπυριάδου, Κ. (2017α). Γνωριμία με τα Ελληνικά Λαϊκά Μουσικά Όργανα. *Πρακτικά από το 1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Διδακτικής, Παιδαγωγικής και Τεχνολογίας της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών, 8-10 Δεκεμβρίου 2017* (σσ. 465-483). Καβάλα: ΤΕΙ Καβάλας.
- Σπυριάδου, Κ. (2017β). Η Συμβολή των Μαθημάτων της Αισθητικής Αγωγής στη Διαπολιτισμική Ευαισθητοποίηση των Μαθητών του Δημοτικού. *Πρακτικά από το 6^ο Επιστημονικό Συνέδριο της Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων: Καλές Εκπαιδευτικές Πρακτικές. Κριτική Σκέψη και Δημιουργικότητα, 23-25 Ιουνίου 2017* (σσ. 576-584). Αθήνα: Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Σπυριάδου, Κ. (2018). *Οι Πολλαπλές Ταυτότητες των Εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης που Διεκδικούν Θέση Διοικητικής Ευθύνης*. (Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.
- Σπυριάδου, Κ., Θεοδωράκη, Μ., & Χίζαρης, Κ. (2018). Οι Τέσσερις Εποχές: Μια Διαθεματική Διδακτική Προσέγγιση. Στο Σ. Κιουλιάνης, Α. Πασχαλίδου, Α. Παναγιωτίδου, & Α. Γεωργιάδου (Επιμ.), *Πρακτικά 2ου Διεθνούς Συνεδρίου Βιομαθητικής Μάθησης: «Σύγχρονες Τάσεις και Προκλήσεις στα Σύγχρονα Περιβάλλοντα Μάθησης»*, 27-29 Απριλίου 2018 (σσ. 433-441). Δράμα: Εκπαιδευτικός Κύκλος.
- Σπυριάδου, Κ., & Κουτούζης, Μ. (2017α). Ποιοι Εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Διεκδικούν Διευθυντική Θέση και Ποιοι Απέχουν: Κίνητρα, Αντικίνητρα και Παράγοντες που Επηρεάζουν τη Δόμηση των Ταυτοτήτων Ηγετών και Ακολούθων. Στο Λ. Κυριακίδης, Γ. Ιακωβίδης, & Δ. Πάντα (Επιμ.), *Πρακτικά 1ου Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου: Εκπαιδευτική Ηγεσία, Αποτελεσματική Διοίκηση και Ηθικές Αξίες, 24-26 Νοεμβρίου 2017* (Γ τόμος, σσ. 312-324). Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Σπυριάδου, Κ., & Κουτούζης, Μ. (2017β). Η Σημασία των Κεφαλαίων για τη Διεκδίκηση Διευθυντικής Θέσης: Στάσεις και Απόψεις Εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. *Πρακτικά από το 1ο*

- Πανελλήνιο Συνέδριο Διδακτικής, Παιδαγωγικής και Τεχνολογιών της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών, 8-10 Δεκεμβρίου 2017 (σσ. 484-501). Καβάλα: ΤΕΙ Καβάλας.
- Sharan, Y. (2015). Meaningful Learning in the Cooperative Classroom. *Education 3-13: International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*, 43(1), 83-94. Doi: 10.1080/03004279.2015.961723
- Shunk, H. D. (2010). *Θεωρίες Μάθησης. Μια Εκπαιδευτική Θεώρηση* (μτφ. Ε. Εκκεκάκη). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Slavin, R. E. (2015). Cooperative Learning in Elementary Schools. *Education 3-13: International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*, 43(1), 5-14. Doi: 10.1080/03004279.2015.963370
- Takaya, K. (2008). *Jerome Bruner's Theory of Education: From Early Bruner to Later Bruner*. Retrieved from http://ocw.metu.edu.tr/pluginfile.php/8931/mod_resource/content/1/7su.pdf
- Varvarigou, M. (2016). 'I owe it to my group members... who critically commented on my conducting' - Cooperative learning in choral conducting education. *International Journal of Music Education*, 34(1), 116-130. Doi: 10.1177/0255761414535564
- Φωτόπουλος, Χ., & Σάλτας, Β. (2017). Διδασκαλία του μαθήματος «Αρχές Οικονομικής Θεωρίας» με τη χρήση τεχνολογιών της πληροφορικής και των επικοινωνιών». *Πρακτικά από το 1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Διδακτικής, Παιδαγωγικής και Τεχνολογιών της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών, 8-10 Δεκεμβρίου 2017* (σσ. 162-177). Καβάλα: ΤΕΙ Καβάλας.
- Χαραλάμπους, Ν. (2000). *Συνεργατική Μάθηση: Από τη Θεωρία στην Πράξη*. Ανακτήθηκε από <http://users.sch.gr/kliapis/NeofytF.pdf>